

stupeň štúdia (predpokladajme, že lákavý) by motivovala študentov k väčšej snahe aj v nižších ročníkoch. Za najpodstatnejšiu (no zároveň najproblematickejšiu) výhodu považujem možnosť zvýšiť náročnosť druhého stupňa štúdia tak, aby fakulta budúcich inžinierov architektov skutočne pripravila na samostatnú architektonickú tvorbu na úrovni, ktorá si označenie "architektúra" zasluhuje aj bez prizmurovania oka. Myslím si, že sa to dá len jedným spôsobom: aktívnou kolektívnou prácou v ateliéri. Nie dnes obvyklými párminútovými konzultáciami v kancelárii pedagóga, ale tvorivým dialógom učiteľa a študenta i študentov navzájom, a to nie jednu či dve hodiny týždenne, ale minimálne v rozsahu, aký nám dnes figuruje v rozvrhu. Potom máme šancu skutočne týchto študentov niečo naučiť. A ak im tento spôsob nevyhovuje, napríklad preto, že sú zamestnaní a ich pracovná doba im neumožňuje tráviť čas vo fakultných ateliéroch, nuž prosím: druhý stupeň nie je povinný a bakalársky titul je dostatočným oprávnením na legálne pracovné uplatnenie.

Tolko k výhodám mojej vízie "splnoprávnenia" bakalárskeho štúdia architektúry. O nevýhodách by sa dalo povedať rovnako veľa, no obmedzím sa na tie hlavné. Prvou je legislatívna nepripravenosť tohto modelu, neujasnenosť postavenia bakalára a nezvyk na tento stupeň vysokoškolského vzdelania. Iným rizikom je možný nezájum o druhý stupeň štúdia: nízka náročnosť mimouniverzitného prostredia nemotivuje študentov k reálnej snahe po dosiahnutí čo najlepších vedomostí a schopností aj za cenu istého vypätia, odriekania a finančných strát. Základným problémom je však fakulta sama: sme my, pedagógovia, pripravení a schopní zvýšiť kvalitu výučby na druhom stupni tak, aby bola zásadným kvalitatívnym skokom oproti tomu, čo sme učili v rámci bakalárskeho štúdia? Iste by sa vynorili aj ďalšie problémy a ťažkosti, som však presvedčený, že reálne dvojstupňové štúdium by pomohlo fakulte ako inštitúcii, študentom aj pedagógom. Samozrejme, v spojení s ďalšími systémovými zmenami, ktoré musia ísť do väčšej hĺbky než nedávno navrhnuté pospájanie a premenovanie katedier - zrejme až k definovaniu podstaty pedagogického pôsobenia na univerzite a k zmene zásad jeho hodnotenia.

Nie som si istý, či sa podarí navrhnuť takéto zmeny spôsobom dosť bezbolestným na to, aby sa stali v demokratickom prostredí akademickej obce priechodnými, ale mali by sme sa k pokusu o ne (a pre začiatok k diskusiám o nich a k hľadaniu ich optimálnej podoby) dostať prv, než nás k tomu prinúti konkurencia iných škôl či tlak praxe. Zreálnenie bakalárskeho štúdia a zvýšenie náročnosti druhého stupňa by mohli byť prvými krokmi v hľadaní novej tváre fakulty. Pravda, nie je to jediná cesta na skvalitnenie výučby, ďalšou alternatívou je zrušenie fikcie bakalárskeho štúdia, prípadne spojené so skrátením štúdia na päť

rokov. A ak mám byť realista, nuž tou najpravdepodobnejšou alternatívou je zachovanie súčasného stavu...

*

*Ing.arch. Henrich Pifko, CSc., FA STU,
Katedra experimentálnej a ekologicky viazanej tvorby*

CONCERNING THE TWO GRADE LEVELS OF STUDY AT THE FA STU

By Henrich Pifko

At the FA STU there are two grade levels. In reality the bachelor level does not exist and the second level does not meet the students's motivation. To recognize the importance of the bachelor study would solve many problems but it is inevitable to resolve it in close coordination with the Chamber of Architects; in order to clarify the professional status of the architects who are holders of a bachelor degree. The selectivity of the second degree would enable us as pedagogues to start with higher demands. However, the question depends on the degree to which the practice and the school are prepared for such a change.

Julián Keppl

ZMENA PARADIGMY VZDELÁVANIA ARCHITEKTOV NA FAKULTE ARCHITEKTÚRY STU

Príspevok som písal začiatkom roku 1994 v snahe upozorniť vtedajšie vedenie Fakulty architektúry STU na niektoré okolnosti, ktoré by mohli mať vplyv na zamýšľané zmeny v organizácii fakulty a štúdia. Od jeho uverejnenia v periodiku akademickej komunity Forum scientiae v máji 1994 sa mnoho zmenilo, bol prijatý nový zákon o vysokých školách, do čela fakulty sa vrátil staronový dekan, vedomý si vplyvov vonkajšieho prostredia na vnútorný svet školy. Konferenciou o edukačnom programe FA STU sa otvorila diskusia o skvalitnení výchovy architektov. Niektorí účastníci konferencie vyslovili argumenty, na ktoré som sa odvolával pred tromi rokmi, a tak som sa rozhodol ponúknuť do zborníka svoj príspevok, ktorý sa v roku 1994 ku komunite kolegov na fakulte takmer nedostal. Iné moje predpoklady sa stali realitou (výučba architektúry mimio FA STU a VŠVU). Preto som pôvodný text výraznejšie neupravoval, aby čitateľ mal možnosť porovnať moje úvahy so skutočnosťou.

Stáva sa, že relatívne uzavretý svet akademickej pôdy upiera pohľad viac dovnútra a menej zvažuje vonkajšie okolnosti, ktoré sa po istom čase tak či onak prejavujú na jeho vnútornom živote. Dovolil by som si **osobnú** úvahu o podmienkach vonkajšieho prostredia, ktoré môžu mať dopad i na vzdelávanie architektov na pôde Slovenskej technickej univerzity v Bratislave.

Najpodstatnejšou zmenou oproti obdobiu centrálne plánovanej ekonomiky je **prostredie**, do ktorého odchádzajú absolventi školy. Súčasná ekonomická prostredie je poznačené zánikom väčšiny štátnych projektových ústavov, vznikom malých súkromných architektonických kancelárií, výrazným obmedzením aktivít v rámci tzv. veľkého stavebníctva a ich sústredením do oblasti rekonštrukcie, obnovy, údržby, interiérovej tvorby, ale i väčšími investíciami, hlavne pre finančné ústavy a firmy. Pôsobí zmenená legislatíva, hlavne v oblasti majetkovo-právnych vzťahov, čo diametrálne mení situáciu v územnom plánovaní a urbanizme, ale i legislatíva týkajúca sa tak procesu projektovania ako aj subjektov, ktoré do tohto procesu vstupujú. Okrem spomenutých zmien, výrazne ovplyvňujúcu situáciu na trhu práce, pôsobí i faktor väčšej otvorenosti do európskeho priestoru. Niektorí naši architekti sa snažia o uplatnenie mimo hraníc Slovenskej republiky, ale na Slovensko začínajú prichádzať architekti z krajín západnej Európy, kde možnosti ich uplatnenia sú obmedzené vzhľadom na prebiehajúcu hospodársku recesiu i relatívne nasýtený západný trh touto profesiou.

Pre prostredie školy z uvedeného vyplýva skutočnosť, že **nedefinovateľné vonkajšie podmienky** nás zbavujú možnosti predvídať potrebu počtu absolventov pre najbližšie obdobie a jediným východiskom pre **určenie počtu študentov** na fakulte bude v blízkej budúcnosti počet záujemcov o štúdium architektúry a kapacitná možnosť školy, ktorú orientačne možno vypočítať podľa pomeru 10 poslucháčov na 1 pedagóga, čo je všeobecný ukazovateľ používaný vo vyspelých európskych štátoch, alebo podľa kapacity priestorov fakulty a scenára, ako tieto priestory využiť: a) každý študent bude mať pridelené pracovné miesto; b) študenti budú dochádzať len na konzultácie. Počet študentov je v mnohých krajinách i kľúčom pre pridelenie štátnych prostriedkov na vzdelávanie pre jednotlivé školy a fakulty.

Predpokladá sa, že **záujem o štúdium** architektúry i napriek čoraz ťažším podmienkam uplatnenia na trhu práce bude i naďalej. K tejto úvahe nás oprávňuje porovnanie situácie v okolitých vyspelých krajinách, kde počet študentov architektúry na 1000 obyvateľov je vyšší ako u nás. Na Slovensku študuje v súčasnosti na dvoch školách architektúry a to na Fakulte architektúry STU a na Katedre architektúry VŠVU asi 850 študentov (údaj z roku 1994). Obe školy sú v Bratislave. Dominantné postavenie, najmä vzhľadom na jej veľkosť má Fakulta architektúry STU, ktorá je takto jedinou školou svojho druhu na Slovensku. Obidve školy sa zatiaľ tešia značnému záujmu o štúdium architektúry. Na Fakultu architektúry STU od r. 1990 bolo prijímaných viac uchádzačov než v predchádzajúcom období, počet poslucháčov výrazne vzrástol, no záujem o štúdium je i naďalej značný.

Je prirodzené, že v súčasnosti dochádza k určitým anomáliám v orientácii záujmu o jednotlivé študijné odbory (napr. súčasný "boom" právnických a ekonomických smerov), tie však čiastočne vyrieši skutočný **trh práce**, čiastočne sa budeme musieť zmieriť s nadbytkom absolventov v istých atraktívnych a lukratívnych profesiách, hlavne ak chceme, aby existoval princíp výberu a konkurencie. Na druhej strane, len prostredníctvom vzdelanejšej populácie môžeme očakávať, že architektúra nadobudne to miesto a vážnosť, ktoré jej v kultúrnom a civilizovanom prostredí prináležia.

Príťažlivosť štúdia architektúry a značný počet záujemcov o toto štúdium môže byť dostatočným dôvodom poskytnúť vzdelanie v tejto oblasti aj na iných vysokých školách mimo Bratislavu. Okrem snahy o zvýšenie atraktívnosti školy tomu môžu napomôcť i vyššie náklady na štúdium, či už priame vo forme školného alebo nepriame na ubytovanie, na stravovanie a cestovné, ktoré môžu byť mimo Bratislavu oveľa prijateľnejšie. Predpoklady na započatie výučby architektúry sú na Technickej univerzite v Košiciach (saturovanie východného Slovenska, prípadne Karpatského euroregiónu), na Technickej univerzite vo Zvolene, s istou rezervou i na Vysokej škole dopravy a spojov v Žiline (saturovanie potrieb stredného Slovenska). Vyslovená bola predstava o výučbe architektúry so zameraním na ochranu pamiatok na Katedre architektúry v Spišskej Kapitule (aj v súvislosti so zapísaním Spišského hradu do zoznamu pamiatok svetového kultúrneho dedičstva). Výučba architektúry vo väzbe na pozemné staviteľstvo je už v ponuke Stavebnej fakulty STU. Nadstavbové štúdium zamerané na ochranu pamiatok sa realizuje v Akadémii Istropolitana. Je možné uvažovať i o možnosti postgraduálneho vzdelávania v rámci Spolku architektov Slovenska s dôrazom na praktickú profesionálnu orientáciu. Obdobná škola napríklad existuje pri Združení architektov vo Veľkej Británii (School of Architects Association). Možnosť výučby architektúry na ďalších štyroch alebo piatich školách je zatiaľ len hypotetická predstava, môže sa však v blízkej budúcnosti stať realitou, s ktorou treba vážne počítať.

Zriaďovaniu nových škôl budú pravdepodobne naklonené i centrálne orgány štátu, ak tento proces nebude siahať hlbšie na prostriedky štátnej pokladnice a tieto školy budú mať pozitívny vplyv na zvýšenie atraktivity a významu mesta alebo príslušného regiónu. Otázka uznania, resp. akreditácie školy bude len podružná a bude hlavne závisieť od osobností, ktoré budú školu budovať. V niektorých prípadoch možno radi vypomôžu i osobnosti zo zahraničia.

Z uvedeného plynie, že v tejto oblasti vzdelávania sa v krátkom čase vytvorí **konkurenčné prostredie** (ako napr. na britských školách architektúry). Ak navyše začneme uvažovať o perspektívnej možnosti našich mladých ľudí

študovať na zahraničných vysokých školách, stane sa pre nás toto prostredie ešte náročnejším. (Musíme si priznať, že diplom hoci z viedenskej techniky je zatiaľ v Európe i na Slovensku hodnotený vyššie ako diplom z STU v Bratislave).

Demokratické mechanizmy by nemali umožňovať vo väčšej miere presadzovanie protekcionárskych zásahov do vzdelávania a jedinou výsadou a tiež opodstatnením existencie každej školy bude **učiť dobre na úrovni doby**.

Aké sú ďalšie východiská pre vzdelávanie architektov na Fakulte architektúry STU?

Našou nespornou výhodou je, že budujeme na takmer päťdesiatročnej **tradícii** výchovy architektov na pôde Slovenskej Vysoké školy technickej a po roku 1991 na Slovenskej technickej univerzite. Etablovali sme sa v rámci európskych škôl architektúry (AEEA) ba prerástli i rámec kontinentu (ACSA). Budovať ale len na tradícii školy, ktorá vznikla v iných hospodárskych a politických podmienkach Slovenska i širšieho okolia bude v **súčasnom zmenenom svete** asi neperspektívne.

Pravdepodobne sa budeme musieť zbaviť myšlienky, že vychovávame architektov len pre päťmiliónový trh Slovenska, a teda všimnúť si "spoločenskú objednávku" len v rámci republiky. Ak budeme chcieť prežiť budeme musieť mať ambície prerásť hranice štátu a rozmyšľať v dimenziách Európy a európskeho trhu práce a uplatnenia absolventov. K tomuto môže napomôcť i uznanie Fakulty architektúry Návštevnou radou Kráľovského inštitútu britských architektov, o ktorú sme už prejavili záujem.

Budeme musieť prispôbiť profil absolventa a paradigmu vzdelávania architektov európskym kritériám, ktoré sú odrazom náročného konkurenčného prostredia. Zatiaľ čo v minulosti bolo možné profil absolventa jasne definovať vzhľadom na požiadavky štátom riadenej, organizovanej a kontrolovanej projekcie, dnes musí škola rátať na jednej strane s univerzalitou absolventa, aby ten mohol účinne reagovať na meniace sa podmienky, na druhej však mu musí poskytnúť možnosť úzkej špecializácie podľa jeho vlastného rozhodnutia, aby mal možnosť ponúknuť niečo nadštandardné, individuálne, s čím môže uspieť na náročnom trhu práce. Takému vzdelaniu zodpovedá otvorený typ univerzitetného vzdelávania, ktorý je charakteristický pre významné svetové univerzitetné centrá. Kvalita súčasných univerzít nespočíva len v tom, že kvalitne učia, ale najmä v tom **čo učia**. Základom pre výučbu musí byť objem poznatkov ako výsledku vlastného poznávania, bádania, výskumu a tvorby. Otvorenosť modelu štúdia má byť nesená pluralitou vedeckých a tvorivých názorov.

Počas pobytu na jednej z popredných amerických univerzít som mal možnosť spoznať jednu dôležitú črtu ich prístupu k univerzitetnému vzdelávaniu a výchove architektov. Okrem osvojovania

si vedomostí a zručností učia študentov formovať si vlastný názor, robiť rozhodnutia a niesť za ne zodpovednosť.

Z uvedeného vyplýva, že budeme musieť ponúknuť Európe a svetu okrem štandardného vzdelania architektov, ktoré môže študent získať na hociktorej škole architektúry niečo, čo je **špecifické a jedinečné**, a čo môžu poslucháči študovať len na tejto škole architektúry, čím zaujeme i partnerské školy, ochotné viesť odborný dialóg, a čo napomôže vytvoriť náročné akademické prostredie zodpovedajúce úrovni vyspelých európskych akademických inštitúcií a univerzít.

*

Doc. Ing. arch. Julián Kepl, CSc, FA STU,
Katedra experimentálnej a ekologicky viazanej tvorby

THE CHANGE OF ARCHITECTURAL EDUCATION PARADIGM ON THE FA STU

By Julian Kepl, Ass.prof.

Changing social and economical environment in Slovakia has a significant impact on the way of teaching and training the students at the Faculty of Architecture STU in Bratislava. Study becomes to be more open, which means a need to deal with an issue of: - the number of students, - situation on a labor market, - arising competition of other new architectural schools in Slovakia etc. The paper discusses some important effects, which are necessary to take into account in new conception of architectural education at FA STU. To employ fifty years old methods of the founders of the school is inappropriate. A crucial need arises, to adopt education of young architects to the standards of leading European architectural schools and to new requirements of changing society in Slovakia.

Robert Špaček - Monika Mitášová

ARCHITEKTONICKÉ VZDELÁVANIE NA UNIVERZITÁCH (MOŽNOSTI A PARAMETRE)

1. Univerzita a vzdelávanie.

"Školstvo sa nevyhnutne muselo rozdeliť na také, ktoré poskytovalo funkčné poznatky a také, ktoré bolo zdôvodnené imanenciou špekulatívneho ducha, t.j. univerzitu. Univerzita, ktorá bola spočiatku korporáciou - universalis magistrorum et scholarium - učiteľov a žiakov, vied a národností, sa postupne menila na universitas litterarum v zmysle celku vied, ktorým kralovala špekulatívna filozofia."

(M. Mašek, M. Zervan: Kultúra technika a technická kultúra)

"In principium erat Chaos." (U. Eco: Chaosmos)